

سخن روز

سخنی با کمیته‌های علمی طرح مردمی کاشت یک میلیارد درخت

اکنون که در سال دوم اجرای طرح مردمی کاشت یک میلیارد درخت قرار داریم، لازم است یک‌بار دیگر ضمن اشاره به رئوس دیدگاه‌ها و سیاست‌های مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور در قبال این طرح، نقشه راه سال جاری، به‌منظور ایفای وظایف مهم و راهبردی کمیته‌های علمی این طرح، ترسیم و اجرا شود. در ابتدا و به‌طور خلاصه، برخی از دیدگاه‌های کمیته علمی ستادی و مؤسسه را درمورد طرح مردمی کاشت یک میلیارد درخت، یادآوری می‌نماییم:

الف) همان‌طور که بارها اشاره شده است، ضرورت و نیز امکان اجرای این طرح ملی، براساس مطالعات انجام‌شده در این مؤسسه، به‌روشنی اثبات شده است. به‌عبارت‌دیگر، نخست، ما ملزم به حفظ، احیا و توسعه فضاهای سبز کشور، اعم از منابع طبیعی و بوستان‌های شهری هستیم. دوم، با توجه به امکانات و ظرفیت‌های موجود در کشور، امکان کاشت درخت به تعداد یک میلیارد اصله (در قالب زراعت چوب، احیای جنگل‌های تخریب‌شده، توسعه حساب‌شده و کارشناسانه جنگل‌ها، گسترش فضاهای سبز شهری، کاشت درخت در حاشیه راه‌ها و سایر عرصه‌های تحت کنترل مانند پارک‌ها، مدارس و غیره) وجود دارد و نتایج بررسی‌های علمی این مؤسسه، این ادعا را اثبات و تأیید می‌کند.

ب) روند طی شده برای اخذ تصمیم، تولید و کاشت یک میلیارد نهال اشکالاتی دارد. بارها گفته‌ایم، بهتر بود پیش از ابلاغ این طرح برای اجرا، ابتدا یک یا چند سال، مطالعات مقدماتی، ظرفیت‌سنجی و امکان‌یابی طرح صورت می‌گرفت، به این معنا که ابتدا مطالعاتی در سطح شهرستان‌ها و استان‌ها درمورد عرصه‌های مناسب کاشت درخت، نوع گونه‌های مناسب برای آن عرصه‌ها با توجه به شرایط آب‌وهوایی و خاک منطقه، احصای امکانات دولتی و خصوصی تولید نهال‌های مختلف غیرمثمر جنگلی و غیره انجام می‌شد و درنهایت با جمع‌بندی آن مطالعات، سطح دقیق عرصه‌های مناسب کاشت و نیز نوع گونه‌های مناسب هر منطقه، تعیین و با توجه به امکانات تولید نهال در استان، سهم هر استان از این طرح کلان ملی معین و ابلاغ می‌شد. اگرچه روند کار به گونه‌ای دیگر و بدون طی کامل مراحل یادشده، پیش رفت، برخلاف همه ایرادات طرح، در انجام مطالعات اولیه و مقدماتی، این طرح پس از ابلاغ، در اواخر سال ۱۴۰۱ دستاوردهای خوبی به همراه داشت و به توفیقات خوبی نیز دست یافت.

ج) همواره گفته‌ایم این طرح نمی‌تواند محدود به چهار سال باشد، باید سهم هر سال برای اجرا، با یک محاسبه ساده ریاضی به چهار قسمت مساوی تقسیم شود و تولید و کاشت ۲۵۰ میلیون درخت در چهار سال متوالی، هدف‌گذاری و این تعداد بین استان‌های ۳۳ گانه تقسیم و برای اجرا به استان‌ها ابلاغ شود. این طرح، یک طرح بلندمدت و تدریجی است، باید در ابتدا تولید و کاشت نهال، در مقیاس‌های اندک، شروع شود و به‌مرور و در سال‌های آتی، براساس ظرفیت‌ها و امکانات هر استان افزایش و گسترش پیدا کند، تا در این مسیر ضمن کسب تجارب ارزشمند، به تدریج ایرادات سال‌های ابتدایی نیز برطرف و طرح در سال‌های بعدی از پختگی و تکامل بیشتری برخوردار شود.

د) نظارت و ارزیابی بر مراحل انجام این طرح، برخلاف گذشته، براساس تعداد نهال‌های تولیدی نخواهد بود، بلکه ملاک و شاخص اصلی برای ارزیابی، تعداد نهال‌های مناسب و کاشته‌شده‌ای خواهد بود که حداقل، دو سال پس از کاشت در عرصه‌های اصلی، زنده و شاداب، به حیات خود ادامه می‌دهند، چرا که تولید نهال، ساده‌ترین و دست‌یافتنی‌ترین مرحله این طرح است، درواقع این مرحله، تنها کمتر از ۱۰ درصد زمان، هزینه و اهمیت موضوع را به خود اختصاص می‌دهد و ۹۰ درصد هزینه‌ها و تمرکز در این طرح، مربوط به مراحل پس از تولید نهال، مانند تعیین عرصه‌های مناسب برای کاشت، فرایند کاشت نهال، حفظ

سخن روز

و نگهداری نهال (به‌ویژه در سال‌های اولیه پس از کاشت) و نگهداری بلندمدت آنهاست. (ها) با توجه به هزینه‌های بالای این طرح (بیش از ۲۰ هزار میلیارد تومان) و نیز ضرورت‌ها و اولویت‌های منابع طبیعی کشور، به نظر می‌رسد، انجام این طرح با اعتبارات دولتی، به‌هیچ‌وجه توجیه‌پذیر نباشد. بدون تردید وظایف و تکالیف جدی و حیاتی‌تری در این حوزه وجود دارد (مانند حفظ جنگل‌های موجود، خروج دام از جنگل‌ها، جلوگیری از تخریب جنگل‌ها و مراتع کشور، ممانعت از برداشت غیرقانونی از منابع طبیعی و قاچاق چوب، توسعه فعالیت‌های آبخیزداری و آبخوان‌داری و غیره) که در صورت وجود اعتبارات، اختصاص آنها به این موارد واجب‌تر و ضروری‌تر است، اما آنچه انجام طرح مردمی کاشت یک میلیارد درخت را توجیه‌پذیر کرده است، «مردمی بودن» آن است. به این معنا که باید تدابیری اندیشیده و سازوکاری فراهم شود تا بتوان از ظرفیت‌ها، امکانات، بودجه و کمک‌های سایر دستگاه‌های دولتی، صنایع و معادن، بخش خصوصی، سازمان‌های مردم‌نهاد، انجمن‌های مختلف، ارتش، سپاه و بسیج مردمی، مدارس و هلال احمر و غیره به‌طور پایدار، مستمر، قانونمند و نهادینه استفاده نمود. بنابراین، جلب کمک‌های سایر دستگاه‌های دولتی، نیمه‌دولتی، خصوصی، مردم‌نهاد و خیرین، باید به‌عنوان کلیدی‌ترین و مهم‌ترین اهرم پیش‌برنده این طرح، مورد توجه جدی قرار گیرد و از اهداف راهبردی این طرح قلمداد شود.

(و) توجه دست‌اندرکاران اجرای این طرح به موازین علمی و مفاد دستورالعمل‌ها و توصیه‌های کارشناسانه و علمی، از ضرورت‌ها و الزامات بدیهی و درعین‌حال همیشگی و مستمر این طرح است. تولید نهال‌های مناسب برای آب‌وهوا، خاک و اقلیم‌های مختلف و سازگار با سایر ویژگی‌های اکولوژیکی هر منطقه، تولید نهال‌های سالم از نظر فیزیولوژیکی و نیز عاری‌بودن از عوامل بیماری‌زا و تولید و کاشت نهال سالم و نیز مناسب، از لحاظ سنی در عرصه‌های اصلی، تنها در صورت رعایت دستورالعمل‌های کارشناسان و توجه به توصیه‌های کمیته‌های علمی این طرح مقدور و میسر است. بنابراین، تعیین دقیق نوع گونه نهال مناسب هر منطقه، چگونگی تولید نهال سالم از نظر فیزیولوژیکی و بیمارگرها، تعیین زمان مناسب انتقال نهال از لحاظ سنی به عرصه‌های اصلی و غیره، بدون مشارکت کارشناسان و عالمان این رشته امکان‌پذیر نیست. خوشبختانه این زمینه و ظرفیت، با راه‌اندازی کمیته‌های علمی در ستاد و نیز استان‌ها به‌خوبی فراهم شده است.

با توجه به دیدگاه‌های واضح و صریح مؤسسه و کمیته علمی ستادی این طرح پیرامون برخی از جوانب آن، از یک سو و پشت سر گذاشتن سال اول اجرای آن در کشور از سوی دیگر به نظر می‌رسد، مهم‌ترین کار، در ابتدای سال جاری که باید در اولویت قرار گیرد، بازبینی دقیق و درعین‌حال نقادانه فعالیت‌هایی است که تاکنون انجام شده است. در این رابطه باید:

- گزارش دقیق و مکتوبی از اقدامات اجرایی، که تاکنون انجام شده است، تهیه و در آن به موارد مهمی از جمله تعداد نهال‌های تولیدشده به تفکیک نوع گونه، میزان تناسب نهال‌های تهیه‌شده با شرایط اقلیمی مناطق کاشت، نسبت نهال‌های تولیدشده توسط بخش خصوصی به بخش دولتی، سطح عرصه‌هایی که نهال‌ها در آنها غرس شده‌اند، درصد نهال‌های کاشته‌شده در عرصه اصلی به کل نهال‌های تولیدی و میزان مشارکت‌های دستگاه‌ها و مردم در این طرح اشاره شود.

- احصای نقاط قوت و ضعف اجرای طرح در سال اول و ارائه راهکار مناسب برای تقویت بیشتر نقاط قوت و کاهش نقاط ضعف طرح در سال پیش‌رو، می‌تواند روند کار این طرح را بهبود بخشد.